

Bediüzzaman'ın gözüyle irşad ve mürşid

Cüneyt Gökçe

Yrd. Doç. Dr. Harran Üniversitesi İlahiyat Fak.

Özet

İrşad, insanlara doğru ve yararlı olanı gösterme anlamına gelen bir tebliğ metodudur. Kur'ân ve sünnette öğüt ve nasihatın önemine çokça vurgu yapılmış ve konunun önemine dikkat çekilmiştir. Bu yazıda Bediüzzaman'ın gözünden irşad ve mürşid kavramları ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler

İrşad, mürşid, öğüt, iman, ehliyet

A. İrşad:

Genel anlamda; insanlara doğru ve yararlı olanı gösterme anlamına gelen irşad, öğüt ve nasihat olarak da ifade edilir.

Kur'ân ve sünnette öğüt ve nasihatın önemine çokça vurgu yapılmış ve konunun önemine dikkat çekilmiştir.

Mesela;

- “Sen yine de öğüt ver. Çünkü öğüt müminlere fayda verir.” (Zariyat, 51/55)
- “Allah'ın sizin üzerinizdeki nimetini, size öğüt vermek üzere indirdiği Kitab'ı ve hikmeti hatırlayın” (Bakara, 2/231)
- “Resûlüm! Sen, Allah'ın yoluna hikmet ve güzel öğüt ile çağır!” (Nahl, 16/125) gibi ayet-i kerimeler bunlardan sadece bir kaçıdır.

Tebliğcinin olgun
ve ölçülü bir
şahsiyete sahip
olması dengeli bir
yaşantı sergile-
mesi, öğütlerinde
ifrat ve tefrit
dengesizliğinden
uzak olması çok
önemli bir husus-
tur. Güzel ahlaki
tamamlamak için
gelen bir Pey-
gamberin ümmeti
olmak güzel ahlak
sahibi olmayı
gerektirdiği gibi,
mürşidlerin bu
nuktada daha
da titiz olmaları
gerekir.

Hız. Peygamber'in "Din nasihatten ibarettir" (Buhârî, Ahkâm, 43) ifadesi de bu konunun önemini vurgulama bakımından önem arz etmektedir.

Bütün bu temel prensiplere göre irşad, öğüt ve nasihat; samimiyettir, dini yaşamaktır ve yaşamaya davet etmektir.

B. Mürşid:

Başkasını ıslah etme görevini üstlenen kimsenin bir takım asgari özellikleri taşıması gerektiği bilinen bir husustur. Bunlardan bazılarını şöyle ifade edebiliriz:

1. İman ve İnanç:

Her hangi bir alanda rehberlik ve öğüt verici rolünü üstlenen kimsenin söylediği hususların doğruluğuna inanması temel şartların başında gelir. Aksi takdirde inandırıcı olamayacağı gibi etkili olması da mümkün değildir.

Sigara içenin sigaranın zararlarını anlatması; namaz kılmayanın namazın önemini anlatması ne kadar inandırıcı olabilir?

2. Bilgi ve Ehliyet:

"Yarım doktor candan eder, yarım hoca dinden..." meşhur bir ifadedir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de "Şüphesiz Allah size mutlaka emanetleri ehli olanlara vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder" (Nisa, 4/58) buyrulması, ehliyetin önemini vurgulama bakımından dikkat çekicidir.

3. Şahsiyet ve Ölçülü Davranış:

Tebliğcinin olgun ve ölçülü bir şahsiyete sahip olması dengeli bir yaşantı sergilemesi, öğütlerinde ifrat ve tefrit dengesizliğinden uzak olması çok önemli bir husustur. Güzel ahlakı tamamlamak için gelen bir Peygamberin ümmeti olmak güzel ahlak sahibi olmayı gerektirdiği gibi, mürşidlerin bu noktada daha da titiz olmaları gerekir. Kısaca mürşid; "İnsanları Allah'a çağırın, iyi iş yapan ve 'Ben Müslümanlardanım' diyenden daha güzel sözlü kim olabilir? İyilikle kötülük bir olmaz. Sen, kötülüğü en güzel bir şekilde önle. O zaman seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki candan bir dost olur." (Fussilet, 41/34-35) âyetini kendine rehber edinmelidir.

C. Bediüzzaman'ın durum tesbiti:

İrşad görevine kalkışanların durumunu tasvir eden Bediüzzaman şu tespitleri yapmaktadır:

"Ben vaizleri dinledim. Nasihatları bana tesir etmedi. Düşündüm. Kasavet-i kalbimden başka üç sebep buldum:

Birincisi: Zaman-ı hazırâyı zaman-ı sâlifeye kıyas ederek yalnız tasvir-i müddeayı parlak ve mübalağalı gösteriyorlar. Tesir ettirmek için ispat-ı müddeaya ve müteharri-i hakikatı ikna lâzım iken ihmal ediyorlar.

İkincisi: Bir şeyi terğib veya terhib etmekle ondan daha mühim şeyi tenzil edeceklerinden muvazene-i şeriatı muhafaza etmiyorlar.

Üçüncüsü: Belâgatın muktezası olan hale mutabakat yani ilcaat-ı zama-

na muvafık, yani teşhis-i illete münasip söz söylemezler. Güya insanları eski zaman köşelerine çekiyorlar, sonra konuşuyorlar.

Hâsıl-ı kelâm: Büyük vaizlerimiz hem âlim-i muhakkik olmalı, tâ ispat ve ikna etsin. Hem hakîm-i mudakkik olmalı, tâ müvazene-i şeriati bozmasın. Hem belîğ-i mukni olmalı, tâ mukteza-yı hale mutabık hareket etsin, ve böyle olmaları da şarttır.”¹

Bediüzzaman’ın yukarıda işaret ettiği prensipleri özetleyecek olursak şu noktaların altını çizdiği söylenebilir:

1. Çevresel Faktörler ve Çağdaş Şartlar:

İrşad görevini yapanlar, içinde bulunduğu çağın ve çevrenin bilgi, beceri, görgü ve ihtiyaç durumunu göz önünde bulundurmamak zorundadır. İkna edici bir üslubun kullanılması şarttır. Aksi takdirde verilen öğütler, çağın gerisinde kalacağından beklenen etkiyi göstermesi mümkün değildir.

2. Ölçülü İfade:

İslâm’ın kendisi sırat-ı müstakimdir; orta ve doğru yoldur. Dolayısıyla, vaizlerin ifadeleri de ifrat ve tefritten uzak olması gerekir. Aslında ifrat ve tefritten uzak kalmak hak ve hakikate saygının bir ifadesi olduğu gibi, İslâm dininin temel esası olan doğruluk prensibini korumanın da bir gereğidir.

Dolayısıyla, her şeye hakkını vermek ve abartılı ifadelerden kaçınmak şarttır.

3. İfadede seçicilik:

Yerinde olmayan ve yanlış anlaşılmaya müsait ifadeler kullanmak; tebliğin önündeki en büyük engeldir.

D. İrşadda ek unsurlar:

1. İrşada nefsinden başlamak:

Mektuplarının pek çoğuna “Bil ey nefsim, ey nefs-i emmarem, ey Said..” gibi ifadelerle başlaması Bediüzzaman’ın önemseddiği bir husustur. “Nefsini ıslah edemeyen başkasını ıslah edemez” prensibi mürşidin dikkat etmesi gereken önemli bir düsturdur.

2. Korku - Ümit Dengesi:

İnsanları sürekli Cehennemle korkutmak doğru olmadığı gibi; her şeyi güllük-gülistanlık göstermek de yanlıştır. “Mümin; Allah katındaki azabı bilse, cennetine hiç bir kimse tama etmez; kâfir de Allah’ın nezdindeki rahmeti bilse, hiçbir fert cennetinden ümidini kesmezdi.” (Müslim, Tevbe, 23) hadis-i bu dengeye işaret bakımından çok dikkat çekicidir.

3. Bâtılı Tasvirden Kaçınmak:

“Resûlüm! Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et” (en-Nahl, 16/125) ayeti bu konuda en güzel ölçüdür.

Bediüzzaman, “Bâtıl şeyleri tasvir, sâfi zihinleri idlâldir”² ifadesiyle bu konuya olağanüstü bir açıklık getirir.

*Büyük vaizlerimiz
hem âlim-i
muhakkik
olmalı, tâ ispat
ve ikna etsin.
Hem hakîm-i
mudakkik olmalı,
tâ müvazene-i
şeriati bozmasın.
hem belîğ-i
mukni olmalı,
tâ mukteza-yı
hale mutabık
hareket etsin, ve
böyle olmaları da
şarttır.”*

1. Nursî, Said, *Divan-ı Harb-i Örfi*, Yeni Asya Neşriyat, İst. 1996, s. 80-81

2. Nursî, Said, *Sünubat*, Yeni Asya Neş, İst. 1996, s. 109

Sonuç:

Bir inanç ve gönül işi olan İrşad, usulüne uygun olarak yapıldığı takdirde insanı ve toplumu doğru yola ve hayırlı işlere sevk edebilecek niteliğe sahiptir. Kuran'ın önerdiği ve Hz. Peygamber'in uyguladığı şekilde doğru prensip ve ilkelerden mahrum icra edilen bir öğütten hayırlı sonuçlar beklemek sadece hayalden ibaret bir beklentidir.

Abstract

Irshad is a method of guiding people to the true and the useful. The significance of advice and counseling has been stressed greatly in the Quran and the traditions of the Prophet. We are going to investigate the concepts of 'irshad' and 'murshid' from the view of Bediuzzaman.

Key Words

Irshad (guidance), murshid (guide), advice, belief, proficiency

